

Островецький В.І.,

кандидат економічних наук,
завідувач відділу доходів бюджету
Науково-дослідного фінансового інституту
при Міністерстві фінансів України

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА СПРАВЛЯННЯ РЕНТНИХ ПЛАТЕЖІВ

У статті розкривається соціально-економічна природа справляння рентних платежів і на цій основі пропонуються напрями підвищення їх значення у системі бюджетно-податкового регулювання.

The article deals with the socioeconomic nature of exacting rental payments. On this basis the author suggests directions for enhancing their value in the system of budgetary-tax regulation.

В умовах глобалізації економіки, трансформації економічних систем, активного впровадження інноваційних технологій поступово зміщуються акценти у поглядах на роль факторів виробництва у створенні національного доходу, забезпеченні його сталого зростання. Отже, постійно розвивається й теорія ренти та рентних відносин зокрема у системі важелів державного регулювання економіки. Сьогодні природно-ресурсна рента, яка в теорії визначається як частка доходу від використання фактора виробництва природного походження (земля, корисні копалини тощо), розглядається не лише як звичайне стабільне джерело доходів бюджету держави. Рента, на основі її трансформації в інвестиційні ресурси, перетворюється на потужний важіль державного регулювання економіки, інструмент забезпечення раціонального використання факторів виробництва, збереження природно-ресурсного потенціалу країни для майбутніх поколінь.

Основні положення теорії ренти розкриваються у працях класиків економічної теорії Дж. Андерсена, Ф. Кене, Д. Мілля, Т. Мальтуса, К. Маркса, А. Маршала, В. Парето, В. Петті, Д. Рікардо, Н. Сеніора, А. Сміта, Ф. Уокера, Е. Уеста. Значний внесок у розвиток теорії ренти внесли російські вчені, зокрема С. Андрюшин, І. Буздалов, С. Глазьев, В. Данілов-Данілян, А. Кудрін, С. Кімельман, Д. Львов, І. Осадча, В. Рязанов, а також вітчизняні дослідники І.П. Булеев, Б.М. Данилишин, Б.Є. Кваснюк, Є.А. Лапко, І.Й. Малий, В.С. Міщенко, С.В. Мочерний та інші.

У працях цих авторів рента розглядається як частина доходу від використання фактора виробництва або як структурна складова ціни, що сплачується за використання такого чинника. В теорії окремо виділяють: абсолютну ренту, що утворюється на основі права власності на фактор виробництва; диференціальну ренту I форми, виникнення якої пов'язується із відмінностями у геологічних, економіко-географічних та інших характеристиках використання фактора вироб-

ництва; диференціальну ренту II форми, що утворюється в результаті додаткових вкладень капіталу, що здійснюються виключно суб'єктом господарської діяльності. Такий підхід, запропонований свого часу К. Марксом¹, не втрачає своєї актуальності при підготовці пропозицій щодо вдосконалення рентних відносин і на сучасному етапі розвитку економічної системи.

У світовій практиці завдання щодо вилучення державою ренти, зокрема природно-ресурсної, та її перерозподілу розв'язуються із врахуванням особливостей, що визначаються природно-ресурсним потенціалом окремої країни, її адміністративно-територіальним устроєм, роллю країни на світових ринках факторів виробництва, а також сучасними досягненнями економічної теорії і практичним значенням рентних платежів у системі бюджетно-податкового регулювання. Проте загальною рисою механізмів вилучення державою ренти є те, що в основу закладаються способи виділення її абсолютної та диференціальної складової. Держава, яка, як правило, є власником факторів виробництва природного походження, володіючи при цьому податковим суверенітетом, може застосовувати будь-які комбінації наявних в її розпорядженні фіскальних інструментів щодо вилучення та перерозподілу природно-ресурсної ренти. Методологічні засади щодо розробки таких інструментів зазвичай ґрунтуються на теорії ренти та рентних відносин, яка висвітлює концептуальні положення, на основі яких будуються відносини між власником певного фактора виробництва та його користувачем. Рента, яка виникає саме в результаті цих відносин, є однією із кількісних характеристик їх інтенсивності та продуктивності. В контексті викладеного актуальності набуває розв'язання завдання щодо оптимального розподілу такої ренти між власником фактора виробництва та його користувачем, який стимулював би пропозицію та попит на певний фактор виробництва, зокрема природного походження. Важливого практичного значення це набуває у разі, коли власником такого фактора виробництва є держава.

Таким чином, однією із основних теоретичних проблем, розв'язання якої залишається актуальним і має виключно практичне значення для будь-якої економічної системи, є економічно обґрунтоване виділення рентної складової із доходу (прибутку), що утворюється в результаті використання фактора виробництва (природного ресурсу) із наступним вилученням належної державі частки ренти та її перерозподілом у системі бюджетно-податкового регулювання. Друга проблема, що є похідною від першої, полягає у забезпеченні оптимальної для суспільства пропорції розподілу та перерозподілу рентних платежів. Її розв'язання знаходиться у площині забезпечення раціонального розподілу ренти між власниками природних ресурсів та їх користувачами, який водночас створював би стимули для здійснення певної економічної діяльності та забезпечував справедливий перерозподіл ренти у межах економічної системи. Ці завдання, розв'язання яких спрямовано в кінцевому підсумку на забезпечення трансформації природно-ре-

---

¹ Маркс К. Капітал, том третій. — М. : Партиное издательство, 1932. — 639 с.

сурсної ренти в інвестиційні ресурси держави та її поступове перетворення на потужний чинник економічного зростання, ефективно реалізуються у системі бюджетно-податкового регулювання. Означене зумовлює актуальність досліджень, спрямованих на розкриття соціально-економічної природи ренти та інструментів її вилучення й підвищення на цій основі їх значення у системі важелів державного регулювання економіки.

Роль рентних платежів уже давно виходить за рамки забезпечення наповнення бюджету держави стабільними доходами. Вони виконують також регулювальні та відтворювальні функції: сприяють раціональному використанню природних ресурсів та вирівнюванню умов господарювання шляхом вилучення на користь держави невиправданих надприбутків у підприємств, що монопольно використовують природно-ресурсний потенціал країни. Водночас справляння рентних платежів має здійснюватися із врахуванням фінансування заходів щодо відновлення природних ресурсів країни та їх збереження для майбутніх поколінь. Саме в рамках цих головних завдань, що виконують рентні платежі в системі бюджетно-податкового регулювання, і проявляється їх соціально-економічна природа. Щодо соціальної ролі рентних платежів, то одним із завдань їх справляння є використання природно-ресурсної ренти в інтересах усього суспільства. Отже, можна виділити три основні форми прояву соціально-економічної природи рентних платежів (див. табл. 1).

Таблиця 1. **Форми прояву соціально-економічної природи рентних платежів**

Форма прояву	Характеристика
I. Оподаткування (фіскальна та регулювальна функції)	Формування доходів бюджету держави
	Забезпечення раціонального використання природних ресурсів
II. Ресурсозбереження (охоронна та відтворювальна функції)	Захист навколишнього середовища та збереження природно-ресурсного потенціалу для майбутніх поколінь
	Фінансування заходів щодо відновлення природно-ресурсного потенціалу та енергозбереження
III. Перерозподіл природно-ресурсної ренти в системі бюджетно-податкового регулювання	Трансформація природно-ресурсної ренти в інвестиційні ресурси держави
	Фінансування пріоритетних заходів економічної політики, у тому числі забезпечення поточної та перспективної фінансово-бюджетної збалансованості

Аналізуючи першу форму прояву соціально-економічної природи справляння рентних платежів, необхідно виділити дві основні проблеми, що мають розв'язуватися в процесі удосконалення системи справляння рентних платежів, а саме забезпечення виокремлення рентної складової із прибутку, що утворюється в результаті використання фактора виробництва (природного ресурсу), а також додержання оптимальної для суспільства пропорції її розподілу та перерозподілу в системі бюджетно-податкового регулювання.

Стосовно значення рентних платежів у системі заходів щодо охорони навколишнього природного середовища необхідно зауважити, що ця проблема стано-

вить окремий і актуальний напрям наукових досліджень. У рамках цієї роботи можна лише наголосити, що, розробляючи параметри справляння рентних платежів, необхідно враховувати також необхідність фінансового забезпечення природоохоронних заходів, що вживаються державою на всіх рівнях управління. При розв'язанні цього завдання, що має досягатися шляхом економічно обґрунтованої диференціації рентних платежів, необхідно створювати умови для раціонального та ефективного використання природно-ресурсного потенціалу країни, у тому числі його збереження для майбутніх поколінь.

Завдання щодо трансформації рентних платежів у інвестиційні ресурси держави у системі бюджетно-податкового регулювання на практиці розв'язуються кожною державою окремо. Останнім часом набуває дедалі більшої популярності створення на державному рівні так званих стабілізаційних фондів, джерелами формування яких є саме природно-ресурсна рента. Поширення набула думка щодо того, що чим більше економіка країни залежить від економічних та фінансових результатів діяльності її добувної промисловості, тим актуальнішими стають питання формування фінансово-економічної бази для забезпечення подальшого економічного зростання на основі природно-ресурсної ренти. Тому нагромадження державної ренти здійснюється головним чином з метою її подальшого використання для цілей фінансування державних інвестицій, природоохоронних заходів, а також, в окремих випадках, поточних видатків бюджету.

Як уже зауважували, основними передумовами щодо застосування фіскальних інструментів для вилучення природно-ресурсної ренти є наявність у держави права власності на природні ресурси та податкового суверенітету. У більшості зарубіжних країн надра перебувають у державній власності. Як виняток можна виділити США, де корисні копалини можуть перебувати у муніципальній і навіть приватній власності. Інструменти вилучення природно-ресурсної ренти у країнах, на території яких здійснюється видобуток корисних копалин, зокрема нафтогазових ресурсів, достатньо різноманітні. В Україні нормативно-правове поле з питань справляння рентних платежів за видобуток корисних копалин, енергетичних матеріалів зокрема утворюється низкою законодавчих та нормативно-правових актів, які визначають окремі елементи системи інструментів вилучення ренти, а також закладають правові основи для їх застосування. Згідно з Конституцією України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться у межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, є об'єктами права власності українського народу². Відповідно до основних об'єктів природно-ресурсного рентоутворення в Україні належать: земельні ресурси; мінеральні ресурси (фонд родовищ корисних копалин); інші ресурси надр; лісові ресурси; водні ресурси; природно-рекреаційна сфера; морське природокористування і мо-

---

² Конституція України від 28 червня 1996 року.

регосподарська діяльність; асиміляційний потенціал навколишнього природного середовища³.

Крім звичайних податків, видобувні компанії сплачують спеціальні платежі: бонуси, ренталс, роялті, рентний податок на природні ресурси (РППР)⁴. Як правило, застосовується кілька видів таких платежів у різних комбінаціях. Різняться за своїм змістом і механізми вилучення абсолютної та диференціальної ренти. Так, для цілей вилучення абсолютної ренти у світовій практиці застосовуються бонуси, ренталс. В Україні та інших країнах пострадянського простору для означених цілей застосовуються платежі за користування природними ресурсами, а надрокористування здійснюється на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії. Щодо диференціальної ренти, то вона вилучається за допомогою роялті, спеціальних рентних податків на природні ресурси, мита, податку на прибуток тощо. У політично стабільних зарубіжних країнах рентні відносини регулюються на законодавчому рівні і не стають предметом домовленостей між урядом та видобувними компаніями. У менш економічно стабільних країнах багато уваги приділяється переговорному процесу, в рамках якого визначаються умови вилучення державою частки ренти, що здійснюється у межах виконання угод про розподіл продукції. У таких країнах переважають спеціальні податки, спрямовані на вилучення ренти безпосередньо у користувачів природних ресурсів.

Виходячи з методологічних передумов, рентні платежі застосовуються державою на основі права власності на природні ресурси та для вилучення додаткових доходів надрокористувачів. Їх диференціація покликана забезпечувати вирівнювання умов господарювання та запобігати одержанню надрокористувачами невиправдано високих прибутків за рахунок використання однорідних природних ресурсів, що різняться за якістю, геологічними та економіко-географічними характеристиками, споживчою вартістю тощо. Отже, основним завданням при організації рентних відносин між державою (власником корисних копалин) та видобувним підприємством (користувачем) у добувній промисловості є забезпечення функціонування економічно обґрунтованого механізму вилучення та розподілу природно-ресурсної ренти зокрема на основі виділення її абсолютної та диференціальної складової. Однак в науковій літературі визнається складність практичної його реалізації. Насамперед це стосується диференціальної складової природно-ресурсної ренти і пов'язується з труднощами, що виникають при визначенні нормального прибутку по галузі⁵. Норма прибутку може змінюватися з часом за обставин, що напряду не залежать від видобувного підприємства,

---

³ Міщенко В., Данилишин Б. Природно-ресурсна рента і рентна політика в Україні // Економіка України, 2003. — № 12. — С. 4—14.

⁴ Девід С.Л. Неллор. Налогообложение полезных ископаемых и нефтяных ресурсов / Посobie по налоговой политике МВФ: Вашингтон, 1995. — С. 293—299.

⁵ Ланко Е.А., Педько С.Б. Рента и проблемы её использования в Украине / Налогообложение: проблемы науки и практики: Монографія. — Х.: ИД “ИНЖЭК”, 2006. — 232 с.

наприклад, в результаті різкого коливання цін на продукцію. Як один із шляхів розв'язання цієї проблеми розглядається можливість вдосконалення рентних платежів на основі пом'якшення механізмів роялті шляхом застосування системи коригуючих коефіцієнтів, у тому числі із врахуванням ступеня виснаженості родовища корисних копалин. Серед недоліків такої системи коефіцієнтів, які застосовуються до базової ставки роялті, виділяють значні витрати на її розробку та ускладнене адміністрування, що зумовлюється великою кількістю чинників, які впливають на рентабельність родовища, а також визначенням ступеня впливу цих чинників на рентабельність.

Інший напрям досліджень пов'язаний із запровадженням так званих податків на “надприбуток”. Зокрема пропонується визначати диференціальну ренту як різницю між фактичним та “нормальним” прибутком від діяльності, пов'язаної із видобутком корисних копалин. За базу при цьому може обиратися вартість основних засобів, що перемножується на визначену (еталонну) рентабельність, яка розраховується із врахуванням коефіцієнта ефективності використання фінансових ресурсів, скоригованого на коефіцієнт, що відображає специфіку галузі (пропонується встановлювати на основі експертних оцінок)⁶. Механізм вилучення надприбутків, можливість впровадження якого розглядається у Росії, передбачає прогресивну шкалу оподаткування таких прибутків на основі Р-фактора (показник, що характеризує відношення накопичених доходів до накопичених витрат). Виділяють недоліки цієї системи, що полягають у тому, що значення Р-фактора встановлюється на рік і визначається за підсумками попереднього звітного періоду (року). Крім того, Р-фактор може не відповідати значенню рентабельності родовища внаслідок зміни інших внутрішніх та зовнішніх чинників, зокрема через виникнення проблем із реалізацією видобутої продукції в результаті зміни цін на внутрішньому та світовому ринках, інших чинників, які можуть спотворювати значення ренти, що підлягає вилученню.

За визначенням економічної ренти, що надається в економічній теорії, у добувній промисловості вона має дорівнювати різниці між ціною реалізації видобутої продукції (Цр), з одного боку, та витратами (Вн) і нормальним прибутком від цієї діяльності (Нп), з другого. При цьому держава вилучає ще абсолютну ренту (Ра). Частина прибутку, що залишається у розпорядженні видобувного підприємства після вирахування із валового доходу витрат Вн, у тому числі сплаченої абсолютної ренти Ра, та нормального прибутку Нп, становить додатковий прибуток (Дп), який і розглядається як диференціальна рента (Рд). Отже, математично значення економічної ренти (Ре) можна виразити таким чином:

$$Re = Pa + Rd = Cr - (Vn + Np), \quad (1)$$

де Цр — ціна реалізації продукції видобувного підприємства; Вн — витрати на видобуток корисних копалин; Нп — нормальний прибуток, середній показник по галузі.

⁶ Разовский Ю. Горная рента. М.: Экономика, 2000.

Рівняння (1) можна представити у такому вигляді:

$$P_a + P_d = C_p - (V_n + N_p). \quad (2)$$

Залишаючи у правій стороні рівняння (2) лише ціну реалізації продукції C_p , отримуємо:

$$C_p = V_n + N_p + P_a + P_d. \quad (3)$$

За своїм економічним змістом рівняння (3) становить структуру ціни реалізації видобутої продукції, яка формується в результаті врівноважування попиту та пропозиції на ці чинники виробництва. Рентна складова ціни може коливатися як в залежності від попиту та пропозиції на ринках чинників виробництва, так і від рівня витрат видобувного підприємства, у тому числі абсолютної ренти, що вилучається державою. Рівняння (3) дає можливість також зробити висновок з приводу обґрунтованості встановлення параметрів вилучення державою диференціальної ренти у відсотках від вартості видобутої продукції. Однак, зважаючи на ймовірність застосування видобувними підприємствами механізмів трансфертного ціноутворення та інших способів мінімізації податкових зобов'язань, спрямованих на штучне завищення витрат на видобуток, питання щодо встановлення суми відрахувань рентних платежів у відсотках від отриманих ними прибутків залишається дискусійним.

В Україні рентні відносини реалізуються шляхом передання у строкове або безстрокове використання окремим суб'єктам господарювання певних природних ресурсів на платній основі, які за результатами своєї діяльності здійснюють відрахування на користь бюджету плати за надра, збору за геологорозвідувальні роботи. Окремо, при видобутку нафти, природного газу та газового конденсату видобувні підприємства сплачують ще спеціальні рентні платежі, які в повному обсязі зараховуються до Державного бюджету України.

Інструменти вилучення природно-ресурсної ренти (табл. 2), які застосовуються в Україні, можна розділити на такі, що дають змогу виділяти її абсолютну та диференціальну складові. Абсолютна рента вилучається за допомогою: ліцензій (дозволів); плати за надра; збору за геологорозвідувальні роботи. Диференціальна рента справляється шляхом застосування спеціальних рентних платежів⁷. Крім того, видобувні підприємства сплачують в обов'язковому порядку решту податків (зборів, обов'язкових платежів), сукупність яких утворює систему оподаткування⁸. В окремих випадках передбачається вилучення ренти в рамках укладених угод про розподіл продукції⁹. Таким чином, система справляння рентних платежів в Україні у сучасному своєму вигляді складається із

---

⁷ Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань оподаткування" від 30.11.2006 № 398-V.

⁸ Закон України "Про систему оподаткування" (в редакції Закону України від 18 лютого 1997 року № 77/97-ВР) від 25.06.1991 № 1251-XII.

⁹ Закон України "Про угоди про розподіл продукції" від 14.09.1999 № 1039-XIV.

**Таблиця 2. Система вилучення природно-ресурсної ренти в Україні
за видобуток нафти, природного газу та газового конденсату**

Система справляння рентних платежів при видобутку корисних копалин, у т. ч. нафти, природного газу та газового конденсату			
Абсолютна рента	Диференціальна рента	Загальнодержавні податки (збори, обов'язкові платежі)	Угоди про розподіл продукції
Ліцензії (дозволи)	Рента за видобуток нафти, природного газу та газового конденсату	Плата за землю; ПДВ; податок на прибуток підприємств тощо	Сплата окремих платежів може замінюватися розподілом виробленої продукції між державою та інвестором на умовах угоди про розподіл продукції
Плата за надра			
Відрахування на геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок Державного бюджету України			

трьох взаємопов'язаних елементів. Угоди про розподіл продукції при цьому розглядаються як окремий механізм, який повністю або частково може замінювати систему справляння рентних платежів на основі комбінації податків та спеціальних зборів.

За своєю структурою та переліком елементів механізм вилучення природно-ресурсної ренти в Україні схожий із аналогічними системами, що застосовуються у світовій практиці. Рентні та ресурсні платежі, що на сьогодні справляються в Україні, формують на рівні 6—7 % сукупних доходів зведеного бюджету України. Шляхом їх застосування у системі бюджетно-податкового регулювання перерозподіляється близько 2 % ВВП. Однак чинна система вилучення рентних платежів в Україні має значні фіскальні резерви. А вдосконалення рентних платежів необхідно здійснювати в напрямі посилення їх ролі та значення у системі бюджетно-податкового регулювання на основі їх соціально-економічної природи, теорії ренти і рентних відносин із врахуванням світового досвіду вилучення державою природно-ресурсної ренти. Насамперед потребує перегляду чинний механізм справляння рентної плати за видобуток нафти, природного газу та газового конденсату на території України, який необхідно удосконалювати у напрямі поглиблення диференціації рентних платежів в залежності від геологічних та економіко-географічних характеристик родовищ.

В основу механізму справляння рентних платежів за видобуток нафти, природного газу та газового конденсату, що застосовується сьогодні в Україні, закладено диференціацію ставок справляння рентної плати із врахуванням глибини залягання покладу. Однак чинна схема справляння означених платежів виявляється недостатньо ефективною, оскільки не повною мірою враховує такі визначальні критерії розробки основних параметрів справляння рентних платежів, як географічне положення родовища, його виснаженість, середній дебіт однієї експлуатаційної свердловини, умови видобутку. Перелічені умови частково враховані в рамках відповідного закону, прийнятого Верховною Радою

Україні¹⁰. Однак означений Закон від моменту його прийняття так і не застосовується на практиці через призупинення його дії законами України про Державний бюджет України на відповідні бюджетні періоди¹¹. Серед причин зупинки дії Закону виділяють можливе зменшення надходжень до бюджету рентних платежів порівняно із діючою схемою, а також ускладнення з їх адмініструванням. У зв'язку з цим, а також із наявністю критичних зауважень щодо недостатньої обґрунтованості встановлення параметрів вилучення рентної плати за видобуток нафти, природного газу та газового конденсату, що є чинними на сьогодні в Україні, одним із напрямів щодо посилення значення природно-ресурсної ренти в системі бюджетно-податкового регулювання є розробка ефективного та економічно обґрунтованого механізму справляння рентних платежів за видобуток енергетичних ресурсів на основі виділення абсолютної та диференціальної складової природно-ресурсної ренти.

Іншим напрямом щодо посилення ролі рентних платежів у системі бюджетно-податкового регулювання можна виділити поширення рентного підходу на видобуток інших корисних копалин, які перебувають у державній власності¹². Ці пропозиції неодноразово розглядалися при підготовці бюджетів, але поки що не дістали свого практичного впровадження. Отже, на першому етапі удосконалення системи справляння рентних платежів було б доцільно встановити: рентну плату на видобуток ювелірної сировини (коштовного каміння), ювелірно-виробничої сировини (напівкоштовного каміння), металевої руди благородних металів (золота, срібла, металів платинової групи) та металевої руди, за винятком благородних металів.

Безперечно, встановлення додаткових платежів на видобуток корисних копалин може призвести до подорожчання продукції видобувної промисловості, оскільки суми нарахованих рентних платежів мабуть враховуватимуть виробники у ціні реалізації видобутої ними продукції. Однак серед позитивних ефектів реалізації означеної пропозиції можна очікувати зниження експорту видобутої сировини та відповідного зростання обсягів її подальшої обробки на території України. А якщо в комплексі опрацювати можливість встановлення зниженої ставки рентних платежів у разі, коли продукція видобувної промисловості споживається на митній території України, можна очікувати й прискорення розвитку промисловості України. Зокрема, такий механізм бюджетно-податкового регулювання може бути реалізований при оподаткуванні прибутку підприємств. Наприклад, на певну частку таких рентних платежів платникам податку можна дозволити знижувати податкові зобов'язання з податку на прибуток підприємств.

---

¹⁰ Закон України “Про рентні платежі за нафту, природний газ і газовий конденсат” від 5.02.2004 № 1456-IV.

¹¹ Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань оподаткування” від 30.11.2006 N 398-V.

¹² Кодекс України “Про надра” від 27.07.1994 № 132/94-ВР.

Однак у цьому разі позитивний ефект для дохідної частини бюджету у коротко-строковій перспективі буде менш значним. А відчутних результатів від практичної реалізації означеної пропозиції можна очікувати не менш ніж через два-три роки з моменту її впровадження. Аналіз фінансового стану промисловості в цілому дає можливість пересвідчитися у наявності потенційних можливостей для запровадження та справляння означених платежів, що визначається позитивною динамікою зростання фінансових результатів обробної промисловості. А викладені вище міркування щодо перенесення основного навантаження зі сплати цих платежів з добувної на обробну промисловість дають підстави казати про мінімальний негативний ефект для підприємств добувної промисловості від запровадження рентних платежів на окремі види корисних копалин.

Враховуючи викладене, переслідуючи основну мету посилення ролі рентних платежів у формуванні доходів бюджету України, поступово перетворюючи природно-ресурсну ренту на потужний чинник стимулювання розвитку економіки, зокрема шляхом її трансформації в інвестиційні ресурси, можна визначити такі основні напрями вдосконалення механізму справляння рентних платежів в Україні на 2008 рік та середньострокову перспективу, а саме:

- удосконалення справляння рентних та ресурсних платежів, і передусім рентної плати за видобуток нафти, природного газу та газового конденсату шляхом поглиблення її диференціації, виходячи із потреб бюджету із урахуванням геологічних та економіко-географічних характеристик родовищ корисних копалин;
- поширення застосування рентних платежів на видобуток інших видів корисних копалин, включаючи ювелірну сировину (коштовне каміння), ювелірно-виробничу сировину (напівкоштовне каміння), металеві руди, у тому числі благородних металів, мінеральну воду.

Масштабний за своїми суспільно-економічними наслідками перелік заходів, спрямованих у тому числі на активізацію державної рентної політики, визначено в рамках Концепції реформування податкової системи України¹³. Насамперед це забезпечення поступового переходу до нової системи природно-ресурсних платежів, що ґрунтуватиметься на принципах рентного доходу, поширення таких принципів на всі види природних ресурсів; визначення регуляторного механізму, що дасть можливість формувати доходи держави та стимулювати раціональне використання, охорону та повноцінне відтворення природно-ресурсного потенціалу держави; формування структури рентних платежів, що повинна мати дві складові: абсолютну та диференціальну ренти. Означені напрями вдосконалення системи справляння рентних платежів мають бути реалізовані в рамках підготовки та прийняття Податкового кодексу України.

---

¹³ Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції реформування податкової системи України” від 19.02.2007 № 56-р.